

MEMORANDUM

VAN HET BEGELEIDINGSCOMITÉ VAN
HET ACTIEPLAN

« NAAR EEN
DEKOLONISATIE VAN
DE OPENBARE RUIMTE
IN HET BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK
GEWEST (2023-2025) »

urban
.brussels

MEMORANDUM

VAN HET BEGELEIDINGSCOMITÉ ¹

Aansluitend op de Black Lives Matter-betoging van 7 juni 2020 heeft het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (hierna BHG), net als andere Europese steden, stappen gezet in een dekoloniseringsproces². Lange tijd heeft uitsluitend het maatschappelijke middenveld de kritische kijk op het koloniale verleden en de ingrijpende gevolgen ervan op de hedendaagse samenleving gedragen.

In het bijzonder heeft het BHG zijn inspanningen om de openbare ruimte te dekoloniseren opgedreven³. [Het actieplan Naar een dekolonisatie van de openbare ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#), goedgekeurd in mei 2023 door het BHR⁴, werd tussen november 2023 en november 2025 uitgevoerd. Dat plan vormt een eerste mijlpaal die moet worden voortgezet en verruimd.

Context

Het actieplan vormt de concrete uitwerking van [het reflectiekader en de aanbevelingen](#)⁵ die werden opgesteld door deskundige academici en het maatschappelijke middenveld onder auspiciën van de staatssecretaris bevoegd voor Stedenbouw en Erfgoed, Pascal Smet. In werkelijkheid ontstond het idee al in de algemene beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering in 2019. Bovendien is het actieplan ook een antwoord op een resolutie van het Brussels Parlement van 17 juli 2020⁶. Daarnaast draagt het actieplan zelf bij aan de uitvoering van het [Brussels Plan ter bestrijding van racisme](#) (actie 36)⁷.

Onder leiding van staatssecretaris Ans Persoons kwam in november 2023 voor het eerst een begeleidingscomité bijeen. Dat comité bestaat uit vertegenwoordigers van gewestelijke en federale overheidsdiensten, de academische wereld en het maatschappelijke middenveld. Het gaf toen het startschot voor de uitvoering van het actieplan [actie 1], waarvan urban.brussels de verantwoordelijkheid op zich nam. Het comité zelf zag toe op de kwaliteit van de uitvoering. In april 2024 werd een voltijdse coördinator aangesteld om de uitvoering van de 14 acties van het plan te begeleiden [actie 2]. Die coördinator heeft overigens de kennis over koloniale sporen op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wetenschappelijk

¹ Vertaling uit het Frans.

² De term “dekolonisering” wordt hier gebruikt om de koloniale machtsverhoudingen die nog steeds in onze hedendaagse samenleving bestaan, aan de kaak te stellen, alsook de discriminatie op grond van ras die daaruit voortvloeit. Dekoloniseren betekent dus dat een einde wordt gemaakt aan de overheersing om tot een werkelijke gelijkheid te komen. Zie [rubriek “Jouw vragen, onze antwoorden”](#) op de webpagina over het actieplan.

³ Meer bepaald houdt de dekolonisering van de openbare ruimte in dat de herinnering van het koloniale verleden wordt herzien door de vertegenwoordiging van het verleden te herdenken en tegelijk de kennis over de koloniale geschiedenis over te dragen en na te denken over de huidige impact hiervan in België en Afrika. Zie [rubriek “Jouw vragen, onze antwoorden”](#) op de webpagina over het actieplan.

⁴ BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING, Ministerraad, *Synthese*, 25 mei 2023, punt 43.

⁵ *Voor de dekolonisering van de openbare ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: een reflexiekader en aanbevelingen. Rapport van de werkgroep*, Brussel, Urban.brussels, februari 2022.

⁶ “Meer in het bijzonder zal de Regering in overleg met de academische wereld en de betrokken verenigingen een denkoefening opstarten over de symbolen in de openbare ruimte die te maken hebben met de kolonisatie.” Gemeenschappelijke Algemene Beleidsverklaring van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. Regeerperiode 2019-2024, Brussel, 2019, p. 50 ; Resolutie betreffende de structurele en inclusieve dekolonisering van de Brusselse openbare ruimte in het kader van een werk van dialoog en herinnering, *Doc., Brussels Hoofdstedelijk Parlement*, 2019-2020, n°A-192/4, p. 1-6.

⁷ *Brussels Plan ter bestrijding van racisme*, Brussel, Staatssecretaris voor Gelijke Kansen, p. 96-97; de Brusselse regering heeft dat plan in december 2022 goedgekeurd. BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING, Ministerraad, *Synthese*, 25 december 2022, punt 59.

gedocumenteerd en aan de bewustmaking rond de dekolonisering van de openbare ruimte gewerkt. Verder droeg de coördinator bij aan de verspreiding en promotie van het actieplan⁸.

Sinds oktober 2024 hebben meerdere Brusselse gemeenten zich uitgesproken – zes expliciet via hun gemeentelijke beleidsverklaring – ten gunste van het voortzetten van de dekolonisering van de openbare ruimte⁹.

Samenvatting van het actieplan <i>Naar een dekolonisatie van de openbare ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest</i>	
Governance (G) Educatie (E) Memory / Herdenking (M) Tools / Instrumenten (T) Coherence / Samenhang (C)	1 • Een begeleidingscomité oprichten 2 • Een coördinator aanwerven 3 • Het koloniaal erfgoed identificeren en de inventarissen van het cultureel erfgoed vervolledigen 4 • Een methodologie uitwerken om aanvragen tot stedenbouwkundige vergunningen over standbeelden en sporen van kolonisatie te analyseren 5 • De ontwikkeling van een centrum voor interpretatie van de dekolonisatie onderzoeken 6 • Organisaties die inzetten op herinneringseducatie en sensibilisering financieel ondersteunen 7 • De oprichting van een gedenkteken onderzoeken 8 • De oprichting van een depot voor standbeelden onderzoeken 9 • Een of meerdere officiële herdenkingsdagen onderzoeken 10 • Gewestambtenaren opleiden en sensibiliseren 11 • Sensibiliseringsacties organiseren 12 • Met de Brusselse gemeenten een methodologie en richtlijnen ontwikkelen om met de sporen van onze koloniale geschiedenis om te gaan 13 • De Regie der Gebouwen aanmoedigen in het dekolonisatieproces 14 • Samenwerken met BELSPO voor de oprichting van een interpretatie- en documentatiecentrum

⁸ Bijvoorbeeld: Okke BOGAERTS & Romain LANDMETERS, “Actieplan dekolonisering van de openbare ruimte in Brussel”, in *Monumenten & Landschappen*, vol. 43, nr. 5, 2024, p. 74-76; Xavier DABE en Romain LANDMETERS, “Vers la décolonisation de l’espace public en Région de Bruxelles-Capitale : un projet ambitieux qui porte ses fruits”, in *Contemporanea*, vol. XLIX, nr. 3, 2025.

⁹ Het gaat om de gemeenten Brussel-Stad, Etterbeek, Vorst, Elsene, Sint-Gillis en Schaarbeek. In Brussel-Stad bijvoorbeeld “zal bijzondere aandacht worden besteed aan monumenten en werken die voorstellingen van patriarchaat en koloniale geschiedenis in vraag stellen, maar ook de vaak onzichtbare rol van vrouwen in de collectieve geschiedenis. Deze reflectie is noodzakelijk om de symbolen van het verleden te kunnen laten evolueren en inclusiever en representatiever te maken voor de verschillende gemeenschappen in de stad. [...] [De stad Brussel] is actief betrokken bij de reflectie over en de implementatie van een actieplan voor het heroverwegen van openbare gedenktekens of gedenktekens in de openbare ruimte. Een nauwe samenwerking aangaan om de gepresenteerde werken in de openbare ruimte te contextualiseren. Het gaat hier in het bijzonder over de werken die vragen oproepen over de rol van vrouwen in de geschiedenis of de kolonisatiegeschiedenis in de openbare ruimte”. *Meerderheidsakkoord 2024-2030: een internationale, welvarende en solidaire stad*, Brussel-Stad, p. 105-107.

Naar een dekolonisering: de eerste vorderingen

Gedurende bijna twee jaar was het begeleidingscomité Dekolonisering een ruimte om te experimenteren, te leren en de dialoog aan te gaan. Een dergelijke aanpak was op het vlak van dekolonisering nooit eerder gehanteerd binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Tijdens twaalf plenaire vergaderingen bood het begeleidingscomité een ondersteunend en motiverend kader. De inhoudelijke rijkdom van de gevoerde debatten ging gepaard met reflectie over het bestuur (governance), en dat binnen een project dat uitzonderlijk veel actoren uit verschillende maatschappelijke velden samenbracht (overheden, academici en middenveld). Zowel het unieke samenwerkingsmodel als het actieplan zelf wekten grote belangstelling bij studenten en onderzoekers, in België¹⁰ en daarbuiten, en bij het middenveld. Helaas ontbreekt het begeleidingscomité aan een minimale rechtsgrond om zijn rol als denktank en overlegorgaan ten volle te kunnen vervullen.

Om de uitvoering van het actieplan te onderbouwen, heeft de directie Cultureel Erfgoed van Urban koloniale sporen¹¹ geïnventariseerd en gedocumenteerd. Dat werk leidde tot een aanvulling van de Brusselse erfgoedinventarissen [actie 3]. Zo werden 29 fiches over roerend erfgoed samengebracht in een van de themapagina's, namelijk [Over de sporen van de kolonisatie](#). Daarnaast zijn er aan de hand van de filter "[Inventaris van koloniale sporen](#)" in de inventaris van het bouwkundig erfgoed (gebouwen en openbare wegen) 116 fiches te raadplegen. De 145 koloniale sporen zijn bovendien opgenomen in een Brugis-kaart "[Inventaris van koloniale sporen in de openbare ruimte](#)". Om een breder publiek te bereiken, zou die kennis idealiter worden verspreid via een gemeenschappelijke signalisatie in het hele BHG¹².

Tegelijkertijd vormde het onderzoekswerk de basis voor onderbouwde adviezen van het begeleidingscomité in het kader van de behandeling van stedenbouwkundige vergunningen¹³. Op basis van de casestudy's konden de medewerkers van de directie Stedenbouw geleidelijk een methodologie verfijnen om dossiers met koloniale sporen vlotter te behandelen [actie 4]. De betrokkenheid van het begeleidingscomité, via de coördinator, in de stedenbouwkundige analyse heeft ook bijgedragen aan de opleiding en sensibilisering van gewestelijke stedenbouwkundige medewerkers [actie 10].

Ook bracht een samenwerking tussen Urban en de Brusselse plaatselijke besturen herhaaldelijk personeelsleden van de negentien gemeenten samen rond de dekolonisering van de openbare ruimte, om ervaringen uit te wisselen en gemeenschappelijke praktijken te ontwikkelen [actie 12]. Die veelbelovende dynamiek verdient het om vanaf 2026 in de praktijk te worden gebracht.

In maart 2025 startte het consortium onder leiding van [Idea Consult](#)¹⁴ een haalbaarheidsstudie voor de oprichting van een interpretatiecentrum voor de dekolonisering¹⁵. De eerste fase van de studie, die een breed scala aan culturele instellingen en antiracistische en dekoloniale

¹⁰ Sommigen hadden zodanig veel belangstelling dat zij zich als waarnemend lid bij het begeleidingscomité hebben aangesloten.

¹¹ Het begrip "spoor" is moeilijk te definiëren. Het verwijst naar tekens of symbolen die zich in de openbare ruimte bevinden (monumenten, standbeelden, gebouwen, plaatsnamen, kunstwerken, parken enz.). Die sporen zijn het resultaat van keuzes die in het verleden zijn gemaakt en als zodanig blijven ze ons beïnvloeden. De sporen kunnen betrekking hebben op de wereldoorlogen, de positie van vrouwen in de samenleving, maar ook op het koloniale verleden. Zie [rubriek "Jouw vragen, onze antwoorden"](#) op de webpagina over het actieplan.

¹² Het lijkt voor het begeleidingscomité essentieel dat een samenvatting van wetenschappelijk gefundeerde informatie in de openbare ruimte verschijnt en verder wordt uitgewerkt via een QR-code.

¹³ Bijvoorbeeld: in het kader van de afgifte van de stedenbouwkundige vergunningen voor het verwijderen van het borstbeeld van generaal Storms op de Meeûssquare in Elsene.

¹⁴ Naast Idea Consult omvat het consortium architecten van [MSA](#) en [Origin](#), museografen van [Neomuseo](#) en het agentschap Lucie Hospital, evenals docent-onderzoekers van [UCLouvain Saint-Louis Bruxelles](#).

¹⁵ De studie komt overeen met actie 5 van het actieplan ("De ontwikkeling van een centrum voor interpretatie van de dekolonisatie onderzoeken", "Naar een dekolonisatie van de openbare ruimte [...] Actieplan, op. cit., p. 8-10). Verder heeft ze betrekking op de uitvoering van actie 7 ("De oprichting van een gedenkteken onderzoeken", *Id.*, p. 10) en 8 ("De oprichting van een depot voor standbeelden onderzoeken", , p. 10-11).

verenigingen in het BHG omvat, schetst de contouren van een interpretatiecentrum dat in het [Lever House](#) of elders in het BHG zou worden gevestigd. Die fase wordt begin 2026 afgerond en daarna volgen er nog twee fases.

Ten slotte heeft de coördinatie van het actieplan, met steun van de directie Kennis en Communicatie van Urban, tijdens het hele proces uitgebreid aan sensibilisering gedaan bij een brede waaier aan gesprekspartners [actie 11]. Het gaat om een werk van lange adem dat van start ging in september 2022 met de organisatie van de Open Monumentendagen die in het teken stonden van de sporen van kolonisatie. Het sensibiliseringsproces verliep vervolgens aan de hand van verschillende initiatieven, waarvan de installatie [The Grand Opening](#), dat het [Monument voor de Belgische pioniers in Congo \(Congomonument\)](#) in het Jubelpark in vraag stelde, ongetwijfeld het meest emblematisch was¹⁶. Die educatieve aanpak is essentieel, omdat niet alleen de kritiek op de Belgische kolonialiteit¹⁷ nog geen algemeen draagvlak kent, maar ook omdat een meerderheid van de gesprekspartners weinig inzicht heeft in het – gewelddadige – karakter van de (Belgische) kolonisatie en de inzet van de dekolonisering (van de openbare ruimte).

Belemmeringen voor de dekolonisering van de Brusselse openbare ruimte

Tussen november 2023 en november 2025 hebben de federale en gewestelijke verkiezingen onvermijdelijk het vlotte verloop vertraagd van een actieplan dat op verschillende bestuursniveaus in Brussel en België moest worden afgestemd.

Dat was vooral merkbaar op budgettair vlak. Enerzijds was het actieplan gekoppeld aan talrijke facultatieve begrotingslijnen die moeilijk te activeren waren. Anderzijds zorgde de politieke onzekerheid ervoor dat die begrotingslijnen niet via een ministerieel besluit konden worden bevestigd. Zo konden de Brusselse overheidsdiensten Equal.brussels en Urban.brussels geen budget vrijmaken voor een gezamenlijke projectoproep “rond de meer algemene kwesties van vertegenwoordiging, valorisatie of stigmatisering van bevolkingsgroepen in de Brusselse openbare ruimte” [actie 6], wat volgens ons bijzonder nadelig was. Ook hebben we vastgesteld dat het vergoeden van de expertise van organisaties op het terrein een belangrijk aandachtspunt blijft.

Daarnaast werd de uitvoering van het actieplan gehinderd door het ontbreken van een rechtsgrond. Het zou wenselijk zijn dat het actieplan wordt verankerd in een ordonnantie of zelfs wordt opgenomen in het Brussels Wetboek voor gelijkheid, non-discriminatie en bevordering van diversiteit.

Voortzetting van een langetermijnproces¹⁸

Een juridische verankering zou het mogelijk maken om dit ambitieuze en noodzakelijke actieplan op lange termijn voort te zetten. Vanuit juridisch oogpunt betekent dat enerzijds dat een kader wordt afgebakend om de legitimiteit te versterken en de autonomie van het begeleidingscomité te vergroten [actie 1], en anderzijds dat de procedure voor het behandelen

¹⁶ Zie, bijvoorbeeld, Julien RENSONNET, “Le très conversé Monument aux pionniers belge au Congo caché par un immense rideau: ‘Des scènes de propagande coloniale promeuvent le racisme’”, in [L’Avenir](#), Brussel, 21 maart 2024.

¹⁷ Kolonialiteit is een begrip dat verwijst naar een manier om een samenleving te organiseren waarin machts-, kennis- en genderrelaties geworteld zijn in de geschiedenis van de kolonisatie en het kapitalisme. Zie met name Aníbal QUIJANO, “‘Race’ et colonialité du pouvoir”, in *Mouvements*, vol. nr. 51, 2007, pp. 111-118; Walter MIGNOLO, “Géopolitique de la sensibilité et du savoir. (Dé)colonialité, pensée frontalière et désobéissance épistémologique”, in *Mouvements*, nr. 73, 2013, p. 181-190; María LUGONES, “La colonialité du genre”, in *Les cahiers du CEDREF*, vertaald door Javiera Coussieu-Reyes & Jules Falquet, nr. 23, 2019, p. 46-89.

¹⁸ Voor de dekolonisering van de openbare ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest Reflectiekader en aanbevelingen. *Rapport van de werkgroep*, Brussel, Urban, februari 2022, p. 58.

van stedenbouwkundige vergunningsaanvragen met betrekking tot koloniale sporen [actie 4] wordt goedgekeurd en verplicht gemaakt.

Naast een rechtsgrond vereist de voortzetting van het actieplan ook een duidelijk en beschikbaar budget voor de verantwoordelijken van elke actie. Dat budget zou ook moeten toelaten om het coördinatieteam van het actieplan te versterken, zodat het zowel onderzoeks- en sensibiliseringstaken als administratieve en communicatieve taken kan uitvoeren [actie 2]. Tegelijk is het essentieel om de verspreiding van bestaande projectoproepen en budgetten te intensiveren, zodat betrokkenen binnen het actieplan relevante initiatieven kunnen ontwikkelen.

Als wetenschappelijke basis voor het actieplan verdienen de verworven inzichten over de koloniale sporen op het grondgebied van het BHG [actie 3] het om verder te worden uitgediept, bijvoorbeeld via de oprichting van een deskundigengroep (met leden uit de academische wereld en het middenveld). De inzichten zouden ook moeten worden uitgebreid naar de haltes en stations van de MIVB, evenals naar de museumcollecties die zich in het BHG bevinden.

De kennis moet vooral worden verspreid via signalisatie in de openbare ruimte, maar ook via sensibiliseringsinitiatieven [actie 11], gericht op gemeentelijke en gewestelijke ambtenaren [acties 10 en 12] én op het brede publiek. Volgens het comité is het essentieel dat er meer nadruk komt op de gevolgen van de kolonisatie in de hedendaagse samenleving, en dat de link tussen het actieplan *Dekolonisatie* en het Brusselse Plan ter bestrijding van racisme wordt versterkt. Om daartoe te komen, zullen door het BHG gefinancierde middenveldorganisaties een sleutelrol spelen [actie 6]. Het lijkt ons bovendien belangrijk een duurzaam webplatform te creëren en te beheren dat hun initiatieven op het vlak van dekolonisering (wandelingen in het teken van dekolonisering, herdenkingen, lezingen enz.) ruim toegankelijk maakt.

De haalbaarheidsstudie voor een interpretatiecentrum voor dekolonisatie [acties 5, 7, 8] ging van start in maart 2025 en zal begin 2026 de eerste resultaten voorleggen. Naast een publicatie op grote schaal van die studie is het absoluut noodzakelijk dat er concrete stappen volgen om eventueel een “beeldenopslagplaats” [actie 7], een herdenkingsmonument [actie 8] en een officiële herdenkingsdag [actie 9] voor de slachtoffers van de kolonisatie te realiseren.

Tot slot heeft het actieplan Urban een unieke kans geboden om echt transversaal te werken. Het vormt een gelegenheid om de synergiën tussen Brusselse (gemeentelijke en gewestelijke) en federale overheidsdiensten verder te versterken [acties 12–13–14]. Met het oog op het nationale herdenkingsjaar 2030 zullen die instellingen bijdragen aan het beeld van een Brussels Hoofdstedelijk Gewest dat zijn openbare ruimte dekoloniseert om racisme en discriminatie – nog beter – te bestrijden.

Het begeleidingscomité *Naar een dekolonisatie van de openbare ruimte in het BHG*